

0.

Aspekt werba ma konsekwency za korektnje tworjenje wěstych gramatiskich formow werba (na př. preteritum a transgresiwy), ale tež za prawe nałožowanje perfektiwnych resp. imperfektiwnych formow za zwuraznjenje činitosćow (Předstaj sej, wobornicy hašachu wčera woheń w režniskej chłódzerni. Ale hižo po krótkim času jón dospołnje zhašachu.)

Přir. slědowace přikłady wot **imperfektiwnych werbow ip.** / **perfektiwnych werbow p.** :

3. wos. sg. preter. (imperfekt abo aorist):			transgresiw:		
<i>ip.</i>	/	<i>p.</i>	<i>ip.</i>	/	<i>p.</i>
wón pisaše	/	wón napisa Ø	pisajo	/	napisawši
wón wuknješe	/	wón nawukny Ø	wuknjo	/	nawuknywši
wón činješe	/	wón dočini Ø	činjo	/	dočiniwši
wón kopaše	/	wón kopny Ø	kopajo	/	kopnywši

legenda:

- / džěli werby wšelakeho aspekta (pisać *ip.* → napisać *p.*; rozwiwać *p.* / rozwiwać *ip.*)
- // džěli werby wšelakeho aspekta + modifikowaneho woznama (kałnyc *p.* // kałać *ip.*)
- ↓ → džěli nowo wotwodženy samostatny werb wot wuchadneho werba
- džěli werby samsneho aspekta (njesć *ip.* - nosyc *ip.*, sedžeć *ip.* - sydać *ip.*)
- || kónc prefigowanja / sufigowanja (dalše wotwodžowanje njeje móžne)
- minus rozdžěl = bjez wotpowědneho rozdžěla (woznamoweho abo aspektoweho)
- + plus rozdžěl = z wotpowědnym rozdžělom (woznamowym abo aspektowym)

- 1.0. **Jednore werby** (bjez prefiksow vs. z džensnišeho wida bjez prefiksow) wustupuja jako
A) jednotliwe werby (pisać, spać, bić, wuknyc, hotować so, słyšeć, tčeć, warić, pjec)
B) poriki (sadzić//sadžeć, padnyc//padać, skočić//skakać, wjezć-wozyc, sedžeć//sydać)

↑
 werby wšelakeho aspekta + modifikowaneho woznama

↑
 werby samsneho aspekta

A) Jednore jednotliwe werby

- 2.0. **Jednore jednotliwe werby** su zwjetša **imperfektiwne**: (hlejće pak pod 6.1 do 6.3.)

bić, hrać, syc, pjec, słyšeć, dyrbyeć, tčeć, kedžbować, prašeć so, smjeć so, kublać, tamać
 wuknyc, kradnyc, lahnyc, wjadnyc, wjaznyc, błědnyc, žołnyc, palić, ličić, sonić, budzić
 ↓

ale spomjatkuje sej:

Jednore werby na *-nyc* a *-ic* a někotre dalše su **perfektiwne**, jeli w tajkich **porikach** wustupuja (hlejće tež pod 7.0 a, b):

↓

stajíc (stajeć *ip.*), walić (waleć *ip.*), kupić (kupować *ip.*), padnyć (padać *ip.*), kopnyć (kopać *ip.*), stanyć (stawać *ip.*), skočić (skakać *ip.*), storčić (storkać *ip.*), dać (dawać *ip.*)
ale: ćahnyć *ip.* - ćahać *ip.* (hlejęce pod 7.0.1.)

3.0. Jednore jednotliwe werby + prefiks su perfektiwne

(wšojedne, hač je wuchadny jednory werb perfektiwny abo imperfektiwny):

zabić *p.*, přehrać, posyc, wupjec, zasłyšeć, nawuknyć, zwjadnyć, spalić, wubudzić
(wuwzaća pod 6.2. a 6.3.)

3.1. Při tym móže prefiks tón zakladny werb pak jenož po woznamje kwalifikować

→

dželać → dodželać ||, spać → pospać ||, čitać → načitać so ||, kopic → nakopic ||,

pak **modifikować**, tak zo nowy, samostatny werb nastanje

↓→

ćinić ↓→ začinić →, pisac ↓→ wotpisać →, leć ↓→ wuleć →, bić ↓→ zabić →

4.0. Přez modifikaciju nastate prefigowane perfektiwne nowe werby (a jenož tute !) hodža so zaso ze sufiksami -wa-, -owa-, -a/e- dale na imperfektiwny werb přeměnić:

zaćinić *p.* → začinjeć *ip.*, rozsudzić → rozsudžeć *ip.*, wotpisać → wotpisować *ip.*,
wotkazać → wotkazować *ip.*, zabić → zabiwać *ip.*, přehrać → přehrawać *ip.*

5.0. Mnohe z tutech imperfektiwnych werby z prefiksom a sufiksom móžemy přez dalši prefiks z-, ze-, s- zaso na perfektiwny werb (tak mj. distributiwny) přeměnić:

(ćinić → začinić →) začinjeć *ip.* → zezaćinjeć *p.*, wotpisować *ip.* → zwotpisować *p.*,
zabiwać *ip.* → zeza-biwać *p.*, wupisować *ip.* → zwupisować *p.*, wopłokować *ip.* →
zwopłokować *p.*, wurywać *ip.* → zwurywać *p.*, přeliwać *ip.* → spřeliwać *p.* ||

↓

potajkim:

kwalifikacija (→ wašnje čina):

ćinić *ip.* → doćinić, sćinić *p.* || } **perfektivatantum !!!**
ryć *ip.* → doryć, zryć, naryć *p.* || }

modifikacija (↓→ nowy werb):

ćinić *ip.*
↓ → začinić *p.* → začinjeć *ip.* → zezaćinjeć *p.* ||

ryć *ip.*
↓ → wuryć *p.* → wurywać *ip.* → zwurywać *p.* ||

**4 wotwodźowanske modele: model A
model Ba, model Bb, model Bc**

1. model A: pisać

<i>x x x</i>	<i>ip. jednory werb</i>	▶ <i>p. kwalif. werb</i>	<i>x x x</i>	<i>x x x</i>
		▶ <i>p. modif. werb</i>	▶ <i>ip. modif. werb</i>	▶ <i>p. distr. werb</i>

<i>ip.</i>	→	<i>p.</i>	→	<i>ip.</i>	→	<i>p. distr.</i>
pisać <i>ip.</i>	→	napisać, dopisać, spisać <i>p.</i>				
↓	→	→	→	→	→	→
		wotpisać <i>p.</i>	→	wotpisować <i>ip.</i>	→	zwotpisować <i>p.</i>
↓	→	→	→	→	→	→
		wupisać <i>p.</i>	→	wupisować <i>ip.</i>	→	zwupisować <i>p.</i>

6.1. perfektiwne werby

namakać, nadeńć, trjechić (*do čeho*), morić, wotbyć, zarunać, přewinyć, twochnyć, wusnyć, załožiť (*do čeho*), naćeć (naćinać *ip.* ?), podćisnyć sej

dalše **perfektiwne werby z dvěmaj prefiksomaj** su po ličbje wobmjezowane:

přizaćinić, přizawrěć, powoćinić p.

dopřemyslić, dowotpisać, dopřeložiť, doroztorhać, dozabić, dowotwozyć, ... p.

6.2. imperfektiwne werby (*abo zdžěla dwuaspektowe* → 6.3.)

- to su kalki (mjenje abo bóle dokładne morfematiske "přeložki") němskich werbow -

wupadać (*derje*), *potrjechić, zasłužiť*, zawidžeć, zaležeć, zadzeržeć so, *přisahać*, wobdžiwać, *wobdžělić so* (*wobdžěleć so), wobstać (*z čeho; na čim*), přistać (*komu*), wobknježić, wobsedžeć, nastupać (*koho*), *přewidžeć, dowidžeć*, wobstać (*z čeho*), *zastarać* (*zastarować), *wobstarać* (*wobstarować), *wobdžělać* (*wobdžělować)

↓

↓

↓

6.3. dwuaspektowe werby *p. / ip.*

poćeć, prajić, wobstać (*na čim*), napadnyć ('*auffallen*'), minyć so (?), dać ('*lassen*')

typ: *molować ip.* ↓ → *wumolować, wotmolować, přemolować p./ip.*

nakupować, přiřadować, wobžarować, přenocować, rozrjadować, zarjadować, wuhotować, wuskutkować, wobkedžbować, wupakować, zapakować, rozžohnować so, ...

B) Jednore porikowe werby

3 podskupiny: a) +

-

b) +

+

c) -

+

Ba1 sadzić / sadžeć   **Bb1** padnyć // padać   **Bc1** hić - chodzić

Ba2 dać / dawać   **Bb2** skoćić // skakać   **Bc2** sedžeć - sydać

a) <u>aspektowy rozdźěl +</u> 7.0. p. ↓ / ip.	b) <u>aspektowy rozdźěl +</u> <u>woznamowy rozdźěl +</u> p. ↓ // ip.	c) <u>woznamowy rozdźěl +</u> ip. ↓ - ip.
<p>a) + aspekt. rozdźěl – woznam. rozdźěl</p>	<p>b) + aspekt. rozdźěl + woznam. rozdźěl: <i>semelfaktiwne abo frekwentatiwne</i></p>	<p>c) – aspekt. rozdźěl + woznam. rozdźěl: <i>determinowane abo indeterminowane; semelfaktiwne abo frekwentatiwne</i></p>
<p>Ba1 sadzić / sadźec walić / waleć puścić / pušćeć třelić / třeleć stajić / stajeć wrócić / wróćeć ...</p> <p>Ba2 dać / dawać stać so / stawać so darić / darować kupić / kupować slec / slěkać woblec / wobłěkać zuć / zuwać wobuć / wobuwać póžrěć / póžerać pójsnyć / pójšec <i>abo</i> powěsnyć / (po)wěšeć hasnyć / hašeć wodźeć / wodźěwać přimnyć / přimać wotpočnyć / -čować zawrěć / zawěrać wotewrić / -wrjeć poručiť / poručec wobalić / wobaleć ...</p>	<p>Bb1 padnyć // padać kałnyć // kałać stanyć // stawać sunyć // suwać placnyć // placać drapnyć // drapać sypnyć // sypać zhibnyć // zhibować dótknyć so // dótkać so wrjesnyć // wrjeskać prasnyć // praskać popadnyć // (popadować), łójic ćisnyć // mjetać, (ćiskać) ...</p> <p>Bb2 skočić // skakać storčić // storkać stupić // stupać štapić // štapać wzać // brać położyć // kłasć dyrić // bić Ø</p>	<p>Bc1 hić - chodzić běžeć - běhać jěć - jězdzić lećeć - lětać njesć - nosyć wjezć - wozyć wjesć - wodźić lězć - łazyć hnać, ćerić - honić (<i>tr.</i>) hnać, ćerić - honić so, hanjeć (<i>itr.</i>) ćahnyć - ćahać Ø</p> <p>Bc2 sedźec - sydać ležeć - lěhać klečeć - klakać ćahnyć - ćahać '<i>ziehen</i>' być - bywać Ø</p>

... wotewrjena lisćina   Ø zawrjena lisćina (= dalše přikłady njeeksistuja)

7.1. *Tež pola tutech werbow móže prefiks zakładnej werbaj pak po woznamje kwalifikować* (kopać → skopać ||, běhać → naběhać so ||, skočić → poskočić ||, skakać → poskakać ||) *pak modifikować, tak zo nowy, samostatny werb nastanje* (sadzić ↓ → zasadzić →, padać ↓ → rozpadać →, nosyć ↓ → wotnosyć →). *Tute tworjenje kwalifikowanych werbow (wašnje čina) resp. modifikowanych nowych werbow wotměwa so po sčehowacymaj mustromaj:*

2. model Ba: sadzić / sadzeć; dać / dawać

<i>p. jednory werb</i>	<i>ip. jednory werb</i>	▶ <i>p. kwalif. werb</i>	<i>x x x</i>	▶ <i>p. distr. werb</i>
		▶ <i>p. modif. werb</i>	▶ <i>ip. modif. werb</i>	▶ [<i>p. distr. werb</i>]

a) + aspektowy rozdźěl, – woznamowy rozdźěl

<i>p.</i>	//	<i>ip.</i>	→	<i>p.</i>	→	<i>ip.</i>	→	<i>p. distr.</i>									
sadzić	<i>p.</i>	//	sadzeć	<i>ip.</i>	→	posadzeć	<i>p.</i>		→	zesadzeć	<i>p.</i>						
↓																	
↓	→	→	→	→	→	→	→	→	wotsadzić	<i>p.</i>	→	wotsadzeć	<i>ip.</i>	→	zwotsadzeć	<i>p.</i>	
↓																	
↓	→	→	→	→	→	→	→	→	wobsadzić	<i>p.</i>	→	wobsadzeć	<i>ip.</i>	→	zwobsadzeć	<i>p.</i>	

3. model Bb: padnyć // padać; skočić // skakać

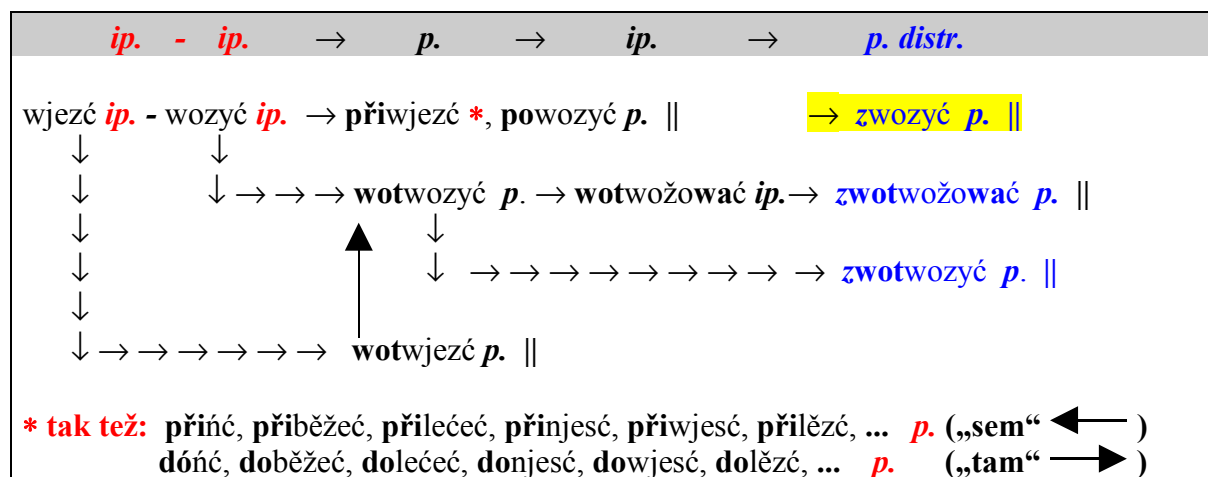
<i>p. jednory werb</i>	<i>ip. jednory werb</i>	▶ <i>p. kwalif. werb</i>	<i>x x x</i>	▶ <i>p. distr. werb</i>
		▶ <i>p. modif. werb</i>	▶ <i>ip. modif. werb</i>	▶ <i>p. distr. werb</i>
				▶ <i>p. distr. werb</i>
		▶ <i>p. modif. werb</i>		

b) + aspektowy rozdźěl, + woznamowy rozdźěl

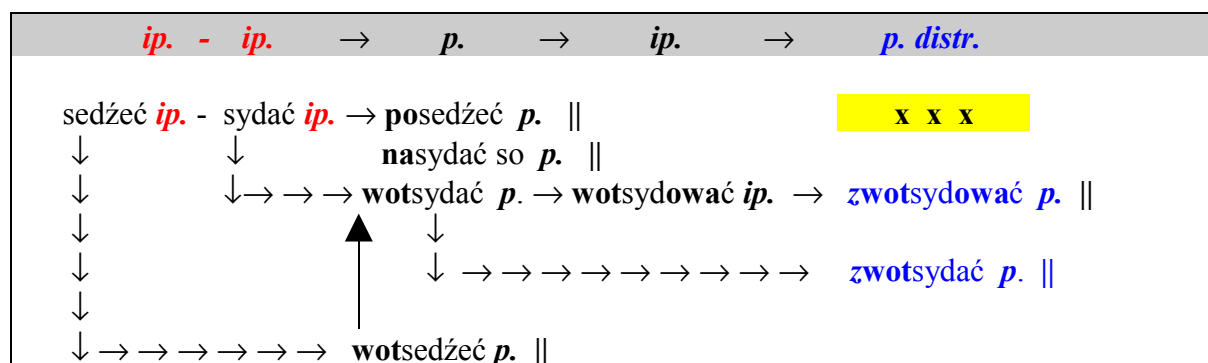
<i>p.</i>	//	<i>ip.</i>	→	<i>p.</i>	→	<i>ip.</i>	→	<i>p. distr.</i>									
padnyć	<i>p.</i>	//	padać	<i>ip.</i>	→	napadać	<i>p.</i>		→	spadać	<i>p.</i>						
↓			↓														
↓			↓	→	→	→	wupadać	<i>p.</i>	→	wupadować	<i>ip.</i>	→	zwupadować	<i>p.</i>			
↓			↓			↑	↓										
↓			↓	→	→	→	↓	→	→	→	→	→	→	→	zwupadać	<i>p.</i>	
↓			↓														
↓	→	→	→	→	→	→	→	→	wupadnyć	<i>p.</i>							
skočić	<i>p.</i>	//	skakać	<i>ip.</i>	→	poskočić	<i>p.</i>		→	zeskakać	<i>p.</i>						
↓			↓			↓											
↓			↓	→	→	→	wotskakać	<i>p.</i>	→	wotskakować	<i>ip.</i>	→	zwotskakować	<i>p.</i>			
↓			↓			↑	↓										
↓			↓	→	→	→	↓	→	→	→	→	→	→	→	zwotskakać	<i>p.</i>	
↓			↓														
↓	→	→	→	→	→	→	→	→	wotskočić	<i>p.</i>							

4. model Bc: wjezć - wozyć; sedzieć - sydać

c1) – aspektowy rozdźěl, + woznamowy rozdźěl

c2) – aspektowy rozdźěl, + woznamowy rozdźěl

Distributiwne perfektiwne werby z prefiksom z-, ze-, s- njetworimy wot **jedno-** rnych jednotliwych werbow, ale jenož wot **jich ip. wotwodženkow:**

pisać *ip.* → || (nic pak: zwotpisać !)
↓ → → → → wotpisać *p.* → wotpisować *ip.* → zwotpisować *p.* ||

činić *ip.* → || (nic pak: zezაჩინი !)
↓ → → → → začinić *p.* → začinjeć *ip.* → zezაჩინიjeć *p.* ||

Distributiwne perfektiwne werby z prefiksom z-, ze-, s- tworimy tež wot **porikowych** werbow, ale jenož wot **druheho (ip.) čłona** a **jich ip. wotwodženkow:**

distributiwne

Ba1: (sadzić *p.*) sadzieć *ip.* → zesadzieć *p.*

(nic pak: zesadzić !)

Ba2: (slec *p.*) slěkać *ip.* → zeslěkać *p.*

(nic pak: zeslec !)

Bb1: (kopnýc <i>p.</i>) kopać <i>ip.</i> → skopać <i>p.</i>	(nic pak: skopnýc !)
↓	
wukopać <i>p.</i> → zwukopać <i>p.</i> → zwukopować <i>p.</i>	(nic pak: zwukopnýc !)
(sypnýc <i>p.</i>) sypać <i>ip.</i> → zesypać <i>p.</i>	(nic pak: zesypnýc !)
↓	
rozsytać <i>p.</i> → zrosytać <i>p.</i> → zrosypować <i>p.</i>	(nic pak: zrosypnýc !)
 Bb2: (storčić <i>p.</i>) storkać <i>ip.</i> → zestorkać <i>p.</i>	(nic pak: zestorčić !)
↓	
wotstorkać <i>p.</i> → zwotstorkać <i>p.</i> → zwotstorkować <i>p.</i>	(nic pak: zwotstorčić !)
(skočić <i>p.</i>) skakać <i>ip.</i> → zeskakać <i>p.</i>	(nic pak: zeskočić !)
↓	
wotskakać <i>p.</i> → zwotskakać <i>p.</i> → zwotskakować <i>p.</i>	(nic pak: zwotskočić !)
 Bc1: (wjezcć <i>ip.</i>) wozyć <i>ip.</i> → zwozyć <i>p.</i>	(nic pak: zwjezcć !)
↓	
wotwozyć <i>p.</i> → zwotwozyć <i>p.</i> → zwotwożować <i>p.</i>	(nic pak: zwotwjezcć !)
(njesć <i>ip.</i>) nosyć <i>ip.</i> → znosyć <i>p.</i>	(nic pak: zwotnjesć !)
↓	
wotnosyć <i>p.</i> → zwotnosyć <i>p.</i> → zwotnošować, zwotnošecć <i>p.</i>	(nic pak: zwotnjesć !)
 Bc2: (sedzeczć <i>ip.</i>) sydać <i>ip.</i> → x x x	
↓	
wotsydać <i>ip.</i> → zwotsydać <i>p.</i> → zwotsydować <i>p.</i>	(nic pak: zwotsedzeczć !)

Přikłady za wužiwanje (**ip.** / **p.**):

Při tym zničichu płomjenja cyły dom, byrnjež wohnjowi wobornicy ze wšej mocy **hašeli**. Hakle po hodžinach su woheń skónčnje **zhašeli**.

Ja bohužel njemějach składnosć, njejsym ženje rušćinu **wuknyła**. -
Ja njejsym rušćinu ženje prawje **nawuknyła**.

Wabjachu jeho wjele lět, ale njezamóchu jeho **nawabić**. - Tola, skónčnje jeho **nawabichu**.

w *Slepjanskej narěči*:

A ceje-li prec hyc, da deru wježu zanknuć a ten klucyk tam **scynić**, džož my jen **scynjamy**.

„... A nimo toho je lékař rjekł, zo njesměła po móžnosći druhe džěco měć“, praji wona mužej. ... „Tuž sym za to, zo džěco adoptujemy a je jako swoje **wukubłamy**.“ „Njecham cuze džěci **kublač**. Nimo toho mi džěło dosaha.“